KAMMARRÄTTEN I JÖNKÖPING

DOM

2019-01-15
Meddelad i Jönköping

Mål nr 1454-18

KLAGANDE
Socialnämnden i Kalmar kommun

MOTPART
[redacted]

God man: [redacted]

Ombud: Jurist Lovisa Löfstrand
Humana Assistans AB

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Förvaltningsrätten i Växjös dom den 15 maj 2018 i mål nr 2004-17, se bilaga A

SAKEN
Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

---

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer socialnämndens beslut.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2203	Slottsgatan 5	036-15 68 00 (vx)	036-16 19 68	måndag – fredag
550 02 Jönköping		**E-post**: kammarrattenijonkoping@dom.se		08:00–16:00
		www.kammarrattenijonkoping.domstol.se		

YRKANDEN M.M.

Socialnämnden yrkar att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer nämndens beslut. Till stöd för sin talan anför nämnden i huvudsak följande. Numera bedöms de grundläggande behoven uppgå till fyra timmar och 46 minuter per vecka. Rakning, som godtagits i utredningen, ses numera inte som ett grundläggande behov. Nämnden motsätter sig även förvaltningsrättens bedömning att det finns ett duschbehov två gånger dagligen. Sammantaget är karaktären och omfattningen av de grundläggande behoven inte tillräckligt för att ge rätt till insatsen personlig assistans.

[redacted] motsätter sig ändring av förvaltningsrättens dom och anför bl.a. följande. Den tidsåtgång som är aktuell i målet är enligt praxis tillräcklig för att rätt till personlig assistans ska föreligga. Det finns ett hjälpbehov avseende kommunikation och ett omfattande behov av tillsyn. Kammarrätten bör bortse från socialnämndens nya bedömning att rakning inte är ett grundläggande behov.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Vid prövningen av om en person har rätt till personlig assistans ska en individuell bedömning göras i varje enskilt fall. Hänsyn måste tas till om det stöd som behövs är av mycket privat och integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter ska beaktas. En viktig faktor är hur ofta hjälpen behövs (se rättsfallen RÅ 2009 ref. 57 och HFD 2018 ref. 13).

Kammarrätten bedömer sammantaget, oavsett om behovet av rakning betraktas som ett grundläggande behov eller inte, att det hjälpbehov av mer integritetskänsligt slag som [redacted] har inte är tillräckligt omfattande

och av sådan karaktär att det ger honom rätt till personlig assistans. Det krävs inte heller någon aktiv tillsyn eller annan hjälp av någon med ingående kunskaper om [redacted] Rätt till insatsen personlig assistans föreligger därmed inte. Överklagandet ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Kammarrättsråden Bodil Stelzer (ordförande) och Jan Källman samt tf. kammarrättsassessorn Eveline Gewert (referent) har deltagit i avgörandet.

Föredragande: Johan Åkerhed

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I VÄXJÖ

DOM
2018-05-15
Meddelad i Växjö

Mål nr
2004-17

KLAGANDE
[redacted]

Ställföreträdare: [redacted]

Ombud: Advokat Charlotta Skogsberg
Advokatbyrån NK AB
Box 7109
103 87 Stockholm

MOTPART
Kalmar kommun
Socialnämnden
Box 834
391 28 Kalmar

ÖVERKLAGAT BESLUT
Socialnämnden i Kalmar kommuns beslut den 19 april 2017

SAKEN
lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och förklarar att [redacted] har rätt till personligt assistans enligt LSS, varav för grundläggande behov med sex timmar 31 minuter. Målet återförvisas till socialnämnden i Kalmar kommun för beräkning av tidsåtgången för de andra personliga behoven.

Postadress Box 42 351 03 Växjö
Besöksadress Kungsgatan 8
Telefon 0470-56 02 00
Telefax 0470-255 02
E-post: forvaltningsrattenivaxjo@dom.se
www.forvaltningsrattenivaxjo.domstol.se
Expeditionstid måndag–fredag 08:00–16:00

YRKANDEN M.M.

Socialnämnden i Kalmar kommun (socialnämnden) avslog den 19 april 2017 [redacted] ansökan om personlig assistans. Som skäl för beslutet angavs att hans behov av hjälp inte är av den omfattning och karaktär som ger rätt till personlig assistans enligt LSS. Socialnämnden bedömde att [redacted] har grundläggande behov för att sköta sin personliga hygien samt på- och avklädning morgon och kväll med fem timmar 38 minuter per vecka. Någon tid för på- och avklädning i övrigt, måltider samt kommunikation såsom grundläggande behov godtogs inte. Inte heller ansåg socialnämnden att [redacted] har behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om honom.

[redacted] överklagar beslutet och anför i huvudsak följande. Han behöver hjälp under 30 minuter per dag för morgonhygienen vilket inkluderar tid för dusch, torkning, insmörjning av hårbrotten och kropp, rakning, tandborstning och påklädning. Kommunen har godkänt detta men enbart tio minuter för kvällshygienen trots att samma saker sker då. Han duschar två gånger i månaden i simhallen och behöver då hjälp under 30 minuter per gång, totalt 15 minuter i veckan, men kommunen har enbart beviljat sju minuter per vecka. Hans hjälpbehov för torkning efter toalettbesök uppgår till 32 minuter per vecka, han behöver hjälp två-tre gånger per dag beroende på om han har daglig verksamhet eller inte. Inför varje måltid och efter varje toalettbesök behöver han handgriplig hjälp med handtvätt, det rör sig totalt om fem minuter per vardag och tio minuter per helgdag. Han behöver hjälp med manikyr och pedikyr under totalt 15 minuter per vecka. På- och avklädning i samband med toalettbesök tar en timme och 21 minuter i veckan och han klarar inte det själv då bl.a. byxknappen ska knäppas upp och på. När han spiller på sig behöver han också hjälp med ombyte, detta sker tre gånger i veckan och tar tio till 15 minuter per gång. Därutöver tillkommer övriga behov.

Socialnämnden har yttrat sig över överklagandet och anfört bl.a. följande. [redacted] har inte nämnt under utredningen att han duschar även kvällstid. [redacted] kan klä sig självständigt förutom i samband med morgonhygienen och han har därför inget hjälpbehov med de grundläggande behoven avseende på- och avklädning.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Av 1 § LSS framgår att lagen omfattar personer med, 1 utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, 2 med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller 3 med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. Av 7 § LSS framgår bl.a. att personer som anges i l § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Enligt 9 § 2 LSS är en av insatserna för särskilt stöd och särskild service biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Av 9 a § LSS framgår att med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till

insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Enligt förarbetena till LSS (prop. 1992/93:159 s. 174 f.) bör rätten till personlig assistans vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall. Det ska vara fråga om sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges.

Av den medicinska utredningen framgår i huvudsak följande. [redacted] kommunicerar med enstaka ord och kroppspråk. Han klarar sig inte utomhus alls själv. Han behöver hjälp med på- och avklädning, all personlig hygien samt hjälp och påminnelser vid toalettbesök.

Socialnämnden har beviljat [redacted] hjälp med torkning efter toalettbesök en gång per dag med 14 minuter per vecka. Förvaltningsrätten anser det sannolikt att [redacted] har behov av hjälp vid fler toalettbesök. Vid en skälighetsbedömning anser förvaltningsrätten att yrkad tid om 32 minuter per vecka är rimlig. Utredningen kan inte anses ge stöd för att kvällshygienen, som innehåller färre moment, skulle ta lika lång tid som morgonhygienen, däremot kan skälig tid beräknas till 15 minuter per dag utifrån de moment som behöver utföras och [redacted] hjälpbehov. I övriga delar gör förvaltningsrätten ingen annan bedömning av tidsåtgången än den som socialnämnden har gjort. Utredningen ger också stöd för att [redacted] själv kan klä på- och av sig själv förutom vid morgonhygienen. Förvaltningsrätten finner sammantaget att [redacted] hjälpbehov, med hänsyn till tidsåtgång och karaktären, med de grundläggande behoven är av den omfattningen att han har rätt till personlig assistans. Det ankommer på socialnämnden att i första hand pröva tidsåtgången för övriga personliga behov.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1D)

Magnus Hansson
rådman

I avgörandet har även nämndemännen Eric Aronsson, Kjell Gustafsson och Anita Svensson deltagit

Föredragande: Erik Bröddén

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

DV 3109/1D • 2013-06 • Producerat av Domstolsverket

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges.Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.